

ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ

У статті аналізуються державно-церковні відносини у період Закарпатської України і 1944-1946 рр).

Важливою сторінкою в житті закарпатського народу був проміжок часу з листопада 1944 по січень 1946 років. Він увійшов в історію, як період Закарпатської України - адміністративно-політичної одиниці зі своєю законодавчою та виконавчою владою.

Тогочасні події отримують неоднозначну оцінку їх свідків та інших сучасників.

Обрана з'їздом Народних комітетів Народна Рада Закарпатської України на чолі з І.І. Туряницею, провела цілий ряд соціально-економічних перетворень.

Поряд з народногосподарськими проблемами важливе місце в діяльності НРЗУ займали питання державно - церковних відносин. Про це свідчить цілий ряд прийнятих постанов та декретів.

Якщо за часів Чехословаччини та Угорщини на Закарпатті реєстрація народжених, шлюбів, смерті, національної приналежності входила до відання церкви, то згідно Декрету Народної Ради Закарпатської України від 6 березня 1945 року ці функції переходили до органів запису актів громадянського стану. А в декреті від 10 березня 1945 року "Про сім'ю та шлюб" зазначалося, що законним є тільки громадянський шлюб, але, за бажанням, можна було здійснювати обряд вінчання у церкві [2].

Згідно постанови НРЗУ від 5 квітня 1945 року «Про вільну зміну релігії» кожному неповнолітньому громадянину надавалося право добровільно змінювати своє віросповідання та виходити з числа віруючих взагалі. Зміна віросповідання неповнолітніми особами проводилося за заявкою їх законних представників - батьків чи опікунів. Перехід з однієї конфесії в іншу фіксувався у книгах записів актів громадянського стану [2].

З метою дієвішої роботи Народна Рада Закарпатської Облaсті Декретом № 57 від 20 квітня 1945 року створила Управління у справах культів,

до компетенції якого входили «всі справи церковні, релігійні, включаючи впорядкування справ про майно церковних общин та вирішення майнових спорів між ними.»

Важливе значення для становлення нових форм державно – церковних відносин мав Декрет № 54 від 20 квітня 1945 року «Про користування церковним майном», згідно якого все рухоме та нерухоме майно, яке належало до цього часу різним церквам як юридичним особам, переходило в розпорядження общини віруючих дотичної церкви [2]. У вирішенні питань про долю церковного майна могли брати участь і громадяни, які раніше належали до церковної общини, але перейшли в іншу категорію. Якщо ж чисельність таких складала 2/3, то все рухоме чи нерухоме майно первісної церкви переходило у власність нової громади віруючих.

У взаємовідносинах між державою та церквою важливе значення мав стан взаємовпливів між школою та церквою. Копіюючи радянську практику, Народна Рада Закарпатської України прийняла та впровадила в життя Декрет № 58 від 20 квітня 1945 року «Про здержавлення школи» та постанову від 3 липня цього ж року «Про реформу системи освіти Закарпатської України». Справа в тому, що на Закарпатті до радянської влади, крім державних шкіл, були й общинні, церковно - общинні та церковні. Вплив останніх у системі виховання протягом століть був історично визначальним. Нова влада заявила, що навчання та виховання молоді на території Закарпатської України є справою виключно держави. Згідно вищезазначених документів школи всіх категорій (за винятком богословських), а також дитячі садки - материнські школи ставали державними. Будинки, все рухоме та нерухоме майно, які були в користуванні шкіл, і надалі служили потребам уже державних шкіл. Всі вчителі та співробітники ставали державними службовцями.

У школах та дитячих садках забезпечувалася свобода совісті та віросповідання, тобто у них навчалися діти різних конфесій та безконфесійні. Але навчання у школах та дитячих садках не могло «противитися результатам наукового дослідництва.» [2].

У діяльності Народної Ради Закарпатської України, в прийнятих нею постановах і декретах видно сильний вплив політпрацівників Четвертого Українського Фронту. Всі нормативні акти, в тому числі і з питань державно - церковних відносин, були скопійовані з радянського законодавства або ж підготовлені політпрацівниками на місці. В постанові НРЗУ від 25 липня 1945 року «Про відміну вживання назви «греко-восточний» замість правильної «православний» та у заявах про зміну релігії, поданих за чехословацького та угорського режимів ми читаємо: «Вороги народу всяким способом викоринювали з його уст все те, що нагадувало

про зв'язок з руським та українським народом і забороняли назву «православний» [2].

Таким чином, виходячи з наведеного, ми не можемо погодитися з твердженням, що Закарпатська Україна мала ознаки державності. Вона була тільки перехідним етапом для встановлення радянської влади в краї і мала стільки прав та обов'язків, скільки хотіли бачити представники Радянської Армії.

У прийнятих постановках та декретах із питань державно – церковних відносин ми бачимо чимало позитивного. Адже одним із елементів демократичності суспільства є саме відокремлення церкви від держави, школи від церкви, забезпечення свободи совісті та віросповідання. Декрети гарантували ці принципи, але тільки на папері. Вже в другій половині 40-х років спостерігається насильницьке прилучення до комуністичного світогляду, переслідування окремих категорій віруючих. І все це всупереч демократичним законам. Це ї зрозуміло, адже в марксизмі-ленінізмі теорія – діаметрально протилежна практиці. Але практика церковної політики дуже дорого коштувала закарпатському народові греко-католицького віросповідання. До липня 1947 року від греко-католицької єпархії підбрили 73 церкви, 15 священників арештували і вислали в Сибір, трьох убили, п'ятьох засудили на 25 років каторги, а 36-м вдалося втекти [6].

Греко-католиків, як породження Ватикану, вважали агентами іноземних держав, а це означало, що з ними потрібно покінчити. 27 жовтня 1947 року НКВС зробило замах на єпископа Ф. Ромжу, який «незаплановано» залишився живим. Тому акцію змушені були повторити, її завершили в лікарні – 1 листопада того ж року єпископа отруїли.

А 25 серпня 1945 року Московський патріарх урочисто проголосив «добровільне возз'єднання» Мукачівської єпархії з Російською православною церквою.

Отак декрети гарантували нам права. На жаль, лише на папері.

Список викристаної літератури

1. Віднянський С.В., Вовканич І. і. До питання про характер приєднання Закарпаття до СРСР та радянізацію краю (1944–1949 рр.) (С.В. Віднянський " В кн.: Тоталітарна держава і політичні репресії в Україні у 20- 430-ті роки: Матеріали міжнародної наукової конференції (15—16 вересня 1994 р.). - Київ, 1998.-447 с.
2. Вісник Пароної Ради Закарпатської України - 1945. - 135 с.
3. Евсеев И. Ф Народные комитеты Закарпатской Украины / И.Ф. Евсеев - органы государственной власти (1944–1945 гг.). - Москва, 1954. - 148 с.

4. Маркусь В. Приєднання Закарпатської України до Радянської України (1944-1945) і В. Маркусь. - Київ. 1992. - 112 с.
5. Макара М. П. Закарпатська Україна: шлях до возз'єднання, досвід розвитку (жовтень 1944 - січень 1946 рр.) / МП. Макара. - Іжгород. 1995. - 108 с.
6. Нариси історії Закарпаття, т. 2. редкая. І Гранчак. Е. Балагурі. І Гришак [та ін.]. - Ужгород : Закарпаття. 1995. - 663 с.

STATE - CHURCH RELATIONS IN TRANSCARPATHIAN UKRAINE

This paper analyzes the state-church relations during the Transcarpathian Ukraine (1944-1946 years).